

VIETNAMIN KRIISI SUURVALTAPOLIITTISENA ONGELMANA I

Indokiinan kysymys ja sen ratkaisu Genèven konferenssissa vuonna 1954

Mauri K. Elovainio

Kun Korean aseleposopimus allekirjoitettiin heinäkuussa 1953, lähenivät tapahtumat Kaukoidän toisella suurella maailmansodanjälkeisellä näyttämöllä poliittista ja sotilaallista lakipistettään. Indokiinan sota, alun perin siirtomaavallan ja sen kaukaisen mutta samalla taloudellisesti tärkeän siirtomaan välinen selkkaus, oli vähitellen laajentunut kansainväliseksi kriisiksi. Sotaa, jota käytiin lähes kahdeksan vuotta ja jonka Genèven aseleposopimus sai hetkeksi taukoamaan, voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Se voidaan nähdä Ranskan taisteluna pyrkiä säilyttämään vaikutusvaltansa taloudellisesti ja strategisesti tärkeällä siirtomaa-alueella. Sitä voidaan toisaalta pitää nationalismin ja kommunismin välisen taistelun kuvastajana, toisaalta voimakkaan aasialaisen kansallistunteen herättämänä itsenäisyystaisteluna kolonialismia vastaan. Se voidaan myös nähdä Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton sekä siihen ideologisesti läheisesti liittyvän Kommunisti-Kiinan välisenä kamppailuna Aasian strategisesti tärkeistä alueista.

Indokiinasta tuli eri voimien leikkauskohta, voimien, jotka voidaan ehkä erottaa toisistaan, mutta joiden välisiä suhteita on vaikea määritellä. Vietnamin kriisin tausta, kehitys ja seuraukset ovat niin moniselitteiset, että niiden suhteen vallitseva sekaannus on varsin ymmärrettävää. Lisäksi tapahtumien kulusta on eri yhteyksissä saatettu antaa tahallisesti hämärä, vääristelty tai liian yksinkertaistettu kuva. On myös muistettava, ettei Indokiinan kysymys ole ollut tiettyjen pysyvien tekijöiden muodostama staattinen ongelma, vaan sen kuluessa on tapahtunut monia tärkeitä muutoksia sekä maailmanpolitiikassa että Ranskan samoin kuin kriisiin ratkaisevasti vaikuttaneen toisen suurvallan, Yhdysvaltain, päätöksentekijöiden piirissä. Nämä kaikki ovat keskeisiä tekijöitä, jotka ovat tiettyssä syy-yhteydessä toisiinsa.

Indokiinassa puhjennutta selkkausta ei aluksi pidetty vakavana maailmanpoliittisena kriisinä; vasta Korean sodan puhkeaminen kohdisti huomion Kaakkois-Aasiaan ja samalla Indokiinaan. Korean sota jätti kuitenkin

Kirjoittaja on valmistunut valtiotieteen kandidaatiksi vuonna 1962 ja toimii yleisen valtio-opin laitoksen assistenttina Helsingin yliopistossa.

kin Indokiinan selkkauksen taka-alalle, kunnes Panmunjomissa solmittu Korean sodan aselepo keskitti huomion täysin Indokiinaan, josta tuli kylmän sodan uusi polttopiste Aasiassa.

Indokiina Ranskan siirtomaa-alueena

Ranska valtasi Indokiinan Taka-Intiasta 1800-luvun jälkipuoliskolla. Valtaus tapahtui asteittain, eikä Indokiinasta itse asiassa koskaan muodostunut todellista poliittista, rodullista tai sivistyksellistä kokonaisuutta. Jopa maantieteellisestikin se oli hyvin erilainen. Annamin läpi kulkee pitkä vuoristoketju, joka on toiminut myöskin Indokiinan alueen historiallisena ja poliittisena jakajana. Indokiinassa on kaksi länsimaata intialaisine traditioineen (Laos ja Kambodša) ja kolme itäistä aluetta Tyynen valtameren rannikolla (Tonkin, Annam ja Kotšinkiina), jotka ovat kiinalaisen kulttuurin leimaamia.

Myös ranskalaisten hallinto vaihteli eri puolilla Indokiinaa. Kotšinkiina oli kolonia, Annam, Laos ja Kambodša protektoraatteja, joita nimellisesti hallitsivat syntyperäiset ruhtinaat, kun taas Tonkin oli hallinnollisesti jotakin protektoraatin ja kolonian väliltä. Tätä löyhää yhteenliittymää hallitsi kenraalikuvernööri, joka oli vastuunalainen siirtomaaministeriölle Pariisissa. Ylemmät virkamiehet olivat poikkeuksetta ranskalaisia. Ranskan politiikan pääperiaatteena Indokiinassa oli »divide et impera».

Ranskan intressit Indokiinassa olivat voimakkaasti taloudellisia. Kotšinkiina oli eräs maailman tärkeimpiä riisinviejiä. Tonkin oli strategisesti varsin tärkeä Kiinan raja-alueena, ja siellä oli rikkaita hiiliesiintymiä, minkä lisäksi tiheä asutus oli edullinen teollistamiselle. Korkea suojatulli antoi monopoliaseman ranskalaisille tuontitavaroille, ja vienti Indokiinasta tapahtui Ranskaan huolimatta siitä, oliko se Indokiinalle edullista vai ei.¹

Vaikka Indokiinassa ilmeni ranskalaisten hallintoa kohtaan yhä lisääntyvää tyytymättömyyttä, josta selvänä ilmauksena olivat vuosien 1930 ja 1931 vakavat kapinat, ranskalaiset eivät tehneet käytännöllisesti katsoen minkäänlaisia myönnytyksiä Indokiinan kansallisille itsemääräämispyrkimyksille toiseen maailmansotaan mennessä. Indokiina joutui toisen maailmansodan aikana Japanin ekspansiopyrkimysten uhriksi, koska se oli alueellisen sijaintinsa vuoksi erittäin sopiva Japanin levittäytymiselle Burmaan, Thaimaahan ja Indonesiaan. Indokiina oli ainoa japanilaisten miehittämistä siirtomaa-alueista, missä he eivät välittömästi eliminoineet siirtomavallan auktoriteettia. Ranskan tappio kesäkuussa 1940 jätti kuitenkin jälkensä myöskin Indokiinan hallintoon.

Phillippe Pétainin hallituksen ensimmäisiä tehtäviä oli nimittää uusi kenraalikuvernööri de Gaulle-mielisen kenraali Georges C a t r o u x'n

tilalle. Virkaan nimitettiin amiraali Jean Decoux, joka hyväksyi syyskuussa 1940 Japanin vaatimukset sijoittaa joukkojaan Indokiinaan. Japanilaiset miehittivät koko Indokiinan seuraavan vuoden heinäkuussa varmistuen näin itselleen taloudellisen sekä sotilaallisen ylivallan alueella, mutta muodollisesti kuitenkin Vichyn-hallinto säilytettiin lähinnä kustannusten säästämiseksi.² Kun Japanin mahdollisuudet toisessa maailmansodassa olivat menneet, se muutti menettelytapojansa ja pyrki nyt kaikin tavoin käyttämään aseenaan voimakasta nationalismia taistelussaan Indokiinasta. Maaliskuun 9 päivänä 1945 japanilaiset vangitsivat amiraali Decoux'n ja useimmat ranskalaiset hallintovirkamiehet sekä tunnustivat kolme Ranskasta riippumatonta valtiota Indokiinassa: Kambodšan, Laosin ja Vietnamin, minkä alue muodostui entisestä Tonkinista, Annamista ja Kotšinkiinasta. Japanilaiset asettivat Vietnamin lavastetun hallituksen päämieheksi Annamin keisarin Bao Dain.

Vielä samassa kuussa Charles de Gaulle'n johtama Ranskan hallitus antoi lupauksen uudesta puoliautonomisesta statuksesta Indokiinalle suureksi osaksi sen vuoksi, että de Gaulle pelkäsi Yhdysvaltojen pyrkivän asettamaan Indokiinan kansainväliseen huoltohallintoon. Tämä käsityskanta oli varsin oikeutettu, sillä Franklin D. Roosevelt oli jo Teheranissa esittänyt tällaisen suunnitelman, mutta Winston Churchill ei hyväksynyt Rooseveltin ehdotusta. Roosevelt oli esittänyt saman asian myös ulkoministeri Cordell Hullille eräässä muistiossa tammikuussa 1944 sanoen, että ranskalaiset olivat jo riistäneet maata sadan vuoden ajan ja että Indokiinan väestö oli oikeutettu parempaan osaan, kuin mitä he tähän saakka olivat saaneet.³

Japanilaisten antauduttua elokuussa 1945 Bao Dain oli kuitenkin luovuttava vallasta ja valmistettava maaperää uudelle tasavaltalaiselle hallitusmuodolle, jonka johtoon tuli kansallisen vastarintaliikkeen johtaja Ho Tši Minh. Ho Tši Minh perusti Vietnamin demokraattisen tasavallan, jonka väliaikaisen hallituksen asemapaikaksi tuli Hanoi. Vietnam julistautui itsenäiseksi saman vuoden syyskuun 2 päivänä. Samana päivänä kun itsenäisyysjulistus annettiin, Vietnamin sisäministeri, Vo Nguye'n Giap, puhui erityisen lämpimistä suhteista Yhdysvaltoihin ja Kiinaan sekä varoitti samalla Ranskaa sen yrityksistä valloittaa takaisin Indokiina. Washington suhtautui myötämielisesti näihin tunnelmiin; missään tapauksessa ne eivät tuntuneet aiheuttavan vastustusta Yhdysvalloissa.

Vastoin vietnamilaisten odotuksia ja huolimatta siitä, että presidentti Roosevelt oli voimakkaasti vastustanut ranskalaisten paluuta Indokiinaan, liittoutuneet tunnustivat periaatteessa Ranskan oikeuden palata takaisin. Potsdamin konferenssissa heinäkuussa 1945 päättivät »kolme suurta», että brittiläiset joukot vapauttavat Indokiinan eteläosan ja kiinalaiset taas 16. leveyspiirin pohjoispuolella olevat alueet.

Liittoutuneiden miehityksen kestäessä kiinalaiset eivät halunneet puuttua Vietnamin sisäisiin asioihin ja luovuttivat hallinnon alueellaan Vietminhille, kun taas englantilaiset ryhtyivät valmistamaan tietä ranskalaisten paluulle Indokiinaan. Yhdysvaltain hallitus sen sijaan suhtutui suopeasti vietnamilaisten kansallisiin vapauspyrkimyksiin, eikä tehnyt mitään helpottaakseen tai rohkaistakseen ranskalaisten entisen siirtomaahallinnon palauttamista.

Paikallisen väestön vastustuksesta huolimatta englantilaiset luovuttivat viivyyksettä vapauttamansa alueen hallinnon ranskalaisille. Tämä tapahtui sopimuksella, jonka Ranska ja Englanti solmivat Lontoossa lokakuun 9 päivänä 1945. Sitä vastoin 16. leveyspiirin pohjoispuolella ranskalaisten ja kiinalaisten kesken syntyi voimakkaita ristiriitoja. Vasta seuraavan vuoden helmikuussa saatiin syntymään sopimus kiinalaisten ja ranskalaisten välillä.⁴ Tällä aikaa ranskalaiset olivat helposti saaneet palautetuksi auktoriteettinsa Kambodžassa ja Laosissa.

Indokiinan muodollinen itsenäistyminen

Kun ranskalaiset palasivat takaisin Indokiinaan syksyllä 1945, he tajusivat, ettei enää käynyt päinsä palauttaa vanhaa järjestelmää muutoksitta. »Vapaa Ranska» oli jo sodan aikana suunnitellut uutta järjestelmää siirtomaaimperiumin koossapitämiseksi. Tämä järjestelmä, Ranskan unioni, muotoiltiin Brazzavillen konferenssissa vuonna 1944.

Jo joulukuussa 1943 oli laadittu uusi poliittinen status Indokiinalle, ja maaliskuussa 1945 de Gaullen hallitus hyväksyi sen. Tämän mukaan Indokiinasta tuli sen valtioiden muodostama federaatio, jolla oli paikallinen itsehallinto Ranskan unionin puitteissa. Ulkopoliittiset ja sotilaalliset asiat jäivät Ranskan päätösvaltaan.

Ranskan imperiumin kehityksessä on yleensä ollut vallalla kaksi pääsuuntausta. Toisaalta on haluttu siirtomaiden sulattamista emämaan kulttuuriin ja ranskalaistaa siirtomaat. Toisaalta on ehdotettu, että perustettaisiin emämaan ja siirtomaiden välille liittosuhde, joka sallii viimeksi mainittujen kulkea omaa tietään muilla paitsi sotilaallisilla, taloudellisilla ja ulkopoliittisilla aloilla. Näiden kahden pääperiaatteen käytännöllinen ero oli kuitenkin todellisuudessa pieni. Liittosuhdeajatus oli sitä paitsi mahdoton toteuttaa käytännössä, sillä alkuasukkaita ei ollut opetettu hallitsemaan. Antikolonialististen aatteiden saadessa yhä enemmän jalansijaa maailmassa Ranska joutui tinkimään jatkuvasti periaatteistaan. Oli lähestyttävä englantilaista siirtomaajärjestelmää, joka oli tarkoituksenmukaisempi kuin ranskalainen.

Toisen maailmansodan jälkeen näytti siltä, ettei IV tasavalta tiennyt täysin, kuinka piti menetellä entisen siirtomaan, Indokiinan, kanssa. Tam-

mikuussa 1946 pantiin Vietnamissa toimeen vaalit Ho Tši Minhin valvonnan alaisilla alueilla, hyväksyttiin perustuslaki ja valittiin Ho Tši Minh presidentiksi. Kun brittiläiset ja kiinalaiset joukot vetäytyivät samana keväänä, ranskalaisten tehtäväksi jäi yrittää yksin päästä sopimukseen Ho Tši Minhin kanssa. Kehitys tuntui kulkevan samaan tapaan kuin muissakin Etelä-Aasian itsenäistyvissä valtioissa. Ranska solmi maaliskuun 6 päivänä 1946 Ho Tši Minhin kanssa sopimuksen, jossa se tunnusti Hanoiin hallituksen. Ho Tši Minh puolestaan ilmoitti Vietnamin jäävän Ranskan unioniin.

Maaliskuun sopimus jätti kuitenkin joukon kysymyksiä avoimiksi, mikä johti kitkaan ja selkkauksiin Ranskan ja Vietnamin välillä. Lisäksi Indokiinan ranskalainen väestö vastusti voimakkaasti tehtyä sopimusta ja painosti Pariisin hallitusta saadakseen suunnan muuttumaan. Ranskan ylikomissaari, amiraali Thierry d'Argenlieu, pyrki myös kaikin tavoin haittaamaan yhteistyötä Pariisin ja Hanoiin välillä. Hän varoitti Pariisin hallitusta kommunisteista, jotka olivat enemmistönä Vietnamin hallitsemassa Vietnamissa. Kesäkuussa d'Argenlieu suoritti vallankaappauksen omin valtuuksin ja perusti ranskalaisten joukkojen hallussa olevaan Kotšinkiinaan kilpailevan hallituksen, jota kutsuttiin »riippumattomaksi». Vietnamissa oli kaksi hallitusta, joista d'Argenlieun yksityishallitus näytti tarjoavan mahdollisuuden saada takaisin kaiken, minkä Ranska jo oli menettänyt.

Huhtikuussa Dalat'issa pidetyn valmistavan konferenssin jälkeen tapahtuivat Vietnamin asemaa Ranskan unionissa ja Indokiinan federaatiossa koskevat neuvottelut Fontainebleaussa heinäkuussa 1946. Ho Tši Minh esitti täällä Vietnamin yhdistämistä ja vaati täydellistä itsenäisyyttä Ranskan unionin puitteissa sekä omaa kansallista armeijaa. Molemmat neuvottelupuolet olivat jo kuitenkin etäännyneet toisistaan siinä määrin, että sopimukseen pääsy oli mahdotonta. Koska ranskalaisten oli onnistunut Kambodžassa ja Laosissa väkivallalla tukahduttaa itsenäisyysliikkeet, he eivät olleet valmiita tekemään mitään myönnytyksiä Ho Tši Minhille. Konferenssi keskeytyi tuloksettomana elokuun ensimmäisenä päivänä.

Välttääkseen välien täydellisen katkeamisen Ho Tši Minh kävi jatkuvia neuvotteluja Pariisissa Liittolaisvaltioiden ministerin, Marius Moutet'in, kanssa, ja heidän onnistui päästä sopimukseen syyskuun 14 päivänä ranskalais-indokiinalaisesta »modus vivendistä». Sopimus koski lähinnä käytännön kysymyksiä kuten ranskalaisten omistuksia Indokiinassa, kaupankäyntiä, teollisuutta jne.

Fontainebleaun konferenssin epäonnistuminen ja tapahtumien kehitys välittömästi tämän jälkeen olivat selvänä osoituksena määrätietoisuuden puutteesta Ranskan Indokiinan-politiikassa. Väitteet siitä, että valta Vietnamissa oli täysin kommunistien käsissä, eivät pitäneet paikkaansa. Halli-

tus oli lähinnä kansallinen kokoomushallitus, eikä edes Vieminh-puolueella ollut sitä selvää kommunistista leimaa, minkä se tapahtumien myöhemässä vaiheessa sai.

Vähitellen Ranskan indokiinanpolitiikka tuli erittäin epäsuosituksi emämaassa. Varsinkin kommunistit ja sosialistit suhtautuivat siihen vihamielisesti.

Levottomuudet Vietnamissa puhkesivat pian Ho Tši Minhin lokakuussa tapahtuneen kotiinpaluun jälkeen. Ranskalaiset miehittivät Vietnamin tärkeän satamakaupungin Haifongin, pommittivat sitä sekä Hanoita. Sota näytti olevan väistämätön. Ho Tši Minh pyrki vielä rauhan säilyttämiseen ja vetosi Pariisiin useita kertoja. Hän esitti tilanteen kestävämmyyden moneen otteeseen presidentti Vincent Auriolle mutta tuloksetta.

Siirtomaasodan puhkeaminen ja Indokiinan valtioiden itsenäistyminen

Léon Blumin johtaman sosialistisen hallituksen astuessa virkaan Ranskassa joulukuussa 1946 Vietminh katsoi olevan sopivan ajan iskeä, ja 19 päivänä joulukuuta se hyökkäsi yllättäen ranskalaisten kimppuun Hanoissa. Seuraavana päivänä Ho Tši Minh puheessaan Vietnamin kansalle totesi sodan alkaneen ja kutsui kansalaisia taisteluun ranskalaisten poistamiseksi maasta.

Sisällissota oli pian täydessä käynnissä. Ho Tši Minhin hallitus painui maan alle. Ranskalaiset lähettivät suuren määrän joukkoja Indokiinaan ja miehittivät nopeasti Vietnamin tärkeimmät kaupungit, koska nuorella tasavallalla ei ollut riittävän vahvaa armeijaa avoimiin taisteluihin. Ho Tši Minh ryhmitti uudelleen Vietminh-puolueen ja ryhtyi käymään ankaraa sissisotaa ranskalaisia vastaan.

Selkkauksen puhjetessa ja sen laajentuessa sisällissodaksi Yhdysvallat sovelsi neutraalisuuden ja puuttumattomuuden politiikkaa. Mutta teknillisesti puolueettomana Yhdysvallat kuitenkin katsoi välttämättömäksi päästä irti liiasta ylijäämä-sotamateriaalista ja -varastoista Ranskan pääkaupungissa ja Pohjois-Afrikassa pyrkien lisäksi tekemään tämän mahdollisimman nopeasti. Osa materiaalista ilmestyi varsin pian Indokiinaan, mikä tietystikin oli täysin odotettua. Tämä aiheutti raskaita syytöksiä Yhdysvalloille burmalaisten, indonesialaisten ja intialaisten taholta, jotka katsoivat Yhdysvaltain auttavan entistä siirtomaavaltaa kolonioiden takaisinvaltaamisessa.⁵

Ranskalaiset hallitsivat Indokiinaa enää teoreettisesti. Kun sota tuntui yhä jatkuvan, eivätkä ranskalaiset pystyneet saamaan sotilaallista yliotetta, he muuttivat strategiaansa ja perustivat Etelä-Vietnamiin kilpailevan hallituksen. Sen johtoon tuli Annamin entinen keisari, Bao Dai, joka oli olemukseltaan Ho Tši Minhin täydellinen vastakohta, ranskalaisen kas-

vatuksen saanut hienosti esiintyvä maailmanmies. Ranskalaiset katsoivat kuitenkin hänen pystyvän kokoamaan taakseen antikommunistiset vietnamilaiset. Maaliskuun 8 päivänä vuonna 1949 allekirjoittivat ranskalaiset Pariisissa Bao Dain kanssa sopimuksen, joka koski Vietnamin itsenäisyyttä Ranskan Unionissa.

Samoihin aikoihin, kun Pariisissa allekirjoitettiin sopimus Bao Dain kanssa, kommunistit olivat saavuttamassa lopullista voittoa Tš i a n g k a i š e k i s t a, ja oli aivan ilmeistä, että kommunistit saisivat lähikuukausien aikana hallintaansa koko Kiinan mannermaan. Indokiinan sota tuli nyt Yhdysvalloille erittäin merkitykselliseksi sen kamppailussa kommunismin ja Neuvostoliiton voiman hillitsemiseksi. Tämän vuoksi Yhdysvallat alkoi suhtautua myötämielisesti Bao Dain johtamaan hallitukseen ja ryhtyi moraalisesti tukemaan sitä.⁶

Vietnamista tuli itsenäinen valtio Ranskan unionin puitteissa juhlallisessa seremoniassa Saigonissa marraskuun viimeisenä päivänä 1949. Silloin Bao Dai ja Ranskan ylikomissaari Léon P i g n o n, allekirjoittivat joukon sopimuksia, jotka sisälsivät lähemmän tulkinnan perustavaa laatua olleelle maaliskuun sopimukselle. Bao Dai sai näin kaiken sen, minkä ranskalaiset olivat vuonna 1946 evänneet Ho Tši Minhiltä.

Molemmat muut indokiinalaiset valtiot, Laos ja Kambodša, tunnustettiin niin ikään Vietnamin tapaan itsenäisiksi vuoden 1949 kuluessa Ranskan unionin puitteissa. Tämä tapahtui sopimuksilla, jotka presidentti Auriol solmi Laosin kuninkaan kanssa 19 päivänä heinäkuuta ja vastaavasti Kambodšan kuninkaan kanssa saman vuoden marraskuun 8 päivänä.

Indokiinan sota muuttuu suurpoliittiseksi ongelmaksi

Tammikuun alussa 1950 Ho Tši Minh otti ratkaisevan askeleen ilmoittaessaan, että hänen hallituksensa oli ainoa laillinen hallitus Vietnamissa ja että hänen johtamansa hallitus oli valmis ryhtymään diplomaattisiin suhteisiin vieraiden valtioiden kanssa.

Indokiinan sota oli tähän saakka ollut Ranskan ja Vietnamin välinen selkkaus, missä sekä idän että lännen suurvallat olivat virallisesti pysyneet passiivisina sivustakatsojina, vaikka amerikkalaista ja kiinalaista sotamateriaalia oli jo vähäisemmässä määrin käytetty taisteluissa. Pekingin tunnustaessa Ho Tši Minhin johtaman Vietnamin demokraattisen tasavallan tammikuun 16 päivänä tapahtui ensimmäinen virallinen asioihin puuttuminen ulkoapäin. Neuvostoliitto seurasi Kommunisti-Kiinan esimerkkiä, ja tunnusti Ho Tši Minhin tasavallan tammikuun viimeisenä päivänä, heti sen jälkeen kun Ranskan parlamentti oli ratifioinut Indokiinan uutta statusta koskevat lait. Muut itäblokin maat seurasivat pian Kommunisti-Kiinan ja Neuvosto-

liiton esimerkkiä. Välittömänä vastavetona Englanti ja Yhdysvallat sekä 25 länsivaltiota niiden mukana tunnustivat Bao Dain johtaman Vietnamin hallituksen sekä Laosin ja Kambodšan hallitukset pian sen jälkeen, kun presidentti Auriol oli helmikuun 2 päivänä allekirjoittanut Indokiinan-sopimuksen.⁷ Yhdysvaltain tunnustamisella oli varsin tärkeä merkitys, sillä sen hallitus saattoi nyt ryhtyä auttamaan ranskalaisia aseilla ja rahalla, tuke-matta silti kolonialismia. — Siirtomaasota oli näin muuttunut kansainväli-seksi konfliktiksi, missä olivat vastatusten kylmän sodan osapuolet.

Indokiinan sodasta muodostui paljon laajempi kuin oli oletettu. Se aiheutti Ranskalle jatkuvia sotilaallisia tappioita, jotka köyhdyttivät emä-maata sekä taloudellisesti että sotilaallisesti. Voimakkaan painostuksen alai-nen hallitus kääntyi tällöin Yhdysvaltain puoleen toivoen saavansa siltä taloudellista ja materiaalista apua. Ranskalaisten avunpyyntö tehtiin muo-dollisesti helmikuussa 1950, mutta pyyntö tapahtui oleellisesti ranskalaisin ehdoin, jottei Ranskan imperiumin eheyttä asetettaisi vaakalaudalle. Niinpä Ranska vaati, että kaikki amerikkalainen sotamateriaali samoin kuin taloudellinen avustus luovutettaisiin ranskalaisille eikä suoraan Bao Dain johtamalle Vietnamin hallitukselle.⁸

Yhdysvaltain hallituksen saatua Ranskalta vakuutuksen siitä, että Indo-kiinan liittolaisvaltioiden itsenäisyys Ranskan unionin puitteissa oli todel-lista, ulkoministeri Dean Acheson ilmoitti toukokuun 8 päivänä, että Yhdysvallat ryhtyy tukemaan sekä taloudellisesti että sotamateriaalin avulla ranskalaisten sodankäyntiä Indokiinassa. Vielä samana kesänä Yhdysvaltain sotilasvaltuuskunta saapui Saigoniin valvomaan sotamateriaalin luovutusta ja jakoa Vietnamissa.⁹

Sotilaallinen kuva oli sillä välin muuttunut Indokiinassa vuoden 1950 kuluessa yhä synkemmäksi. Ranskalaisten joukkojen oli ollut pakko perään-tyä erillisistä tukikohdistaan vahvaan Tonkinin suistomaata ympäröivään linnakevyöhykkeeseen. Perääntyminen, puhumattakaan sen epäedullisesta vaikutuksesta mielialaan, aiheutti ranskalaisille raskaita mies-, kalusto- ja arvovaltatappioita. Vuoden lopulla oli pakko ryhtyä evakuoimaan ranska-laista siviiliväestöä Tonkinista. Tässä tilanteessa eräs Ranskan kyvykkäim-mistä sotilaista, kenraali Jean de Lattre de Tassigny, nimitettiin sekä Indokiinan ylikomissaariksi että ranskalaisten joukkojen ylipäälliköksi. Kriitillisimmällä hetkellä keväällä vuonna 1951, jolloin ranskalaisten jouk-kojen moraalit alkanut horjua, de Lattre de Tassignyn onnistui henkilö-kohtaisella arvovallallaan pelastaa tilanne, ja ranskalaiset joukot saivat jälleen aloitteen käsiinsä. Niinpä, paradoksaalista kyllä, ranskalaiset tun-tuivat hallitsevan Indokiinaa sen ensimmäisen itsenäisen vuoden aikana lujemmin kuin koskaan ennen.¹⁰

Syksyllä 1951 de Lattre de Tassigny vieraili Yhdysvalloissa anoakseen sieltä lisää materiaaliapua, erityisesti uusia lentokoneita ja muita nyky-

aikaisia varusteita. Amerikkalaista sotamateriaalia alkoikin yhä suurem-
massa määrin virrata Indokiinaan. Samalla de Lattre de Tassigny pyrki saa-
maan lupauksen Yhdysvaltain mahdollisesta tuesta Yhdistyneissä Kansa-
kunnissa siinä tapauksessa, että Kiina suorittaisi avoimen hyökkäyksen
Indokiinaan. Mitään lupausta siitä, että Yhdysvallat ryhtyisi samanlaiseen
interventioon, kuin mitä oli tapahtunut Koreassa, hänelle ei annettu. Sen
sijaan hänen onnistui päästä siihen, että Yhdysvallat, Englanti ja Ranska
asettivat pysyvän valiokunnan tutkimaan Kaakkois-Aasian yhteisen puolus-
tuksen mahdollisuuksia. Valiokunnan työskentely ei kuitenkaan johtanut
konkreettisiin tuloksiin.

Yhdysvaltain yhä lisääntyvästä avusta huolimatta Indokiinan sodan
voittamisen mahdollisuudet tuntuivat edelleen vähäisiltä. Niitä heikensi
myös de Lattre de Tassignyn kuolema seuraavan vuoden alkupuolella. Ho
Tši Minh näytti sitä paitsi jatkuvasti saavan enemmän tukea kansallismie-
lisiltä kuin Bao Dai, jota useimmat vietnamilaiset vastustivat pitäen häntä
vain ranskalaisten välikappaleena. Lisäksi oli aivan ilmeistä, että Kommu-
nisti-Kiina lisäsi sotamateriaalin toimittamista Ho Tši Minhin sissijoukoille.

Vietnamin ranskalaisvastaiset kansallismieliset ainekset olivat järjestäy-
tyneet jo vuoden 1951 alussa Lien Viet-nimiseksi laajaksi rintamaksi, joka
sulki piiriinsä entisen Vietminhin.¹¹ Tässä rintamassa uudelleen elpynyt
kommunistinen puolue esitti pääosaa. Lien Vietin toiminta ei rajoittunut
ainoastaan Vietnamiin, vaan sen agentit toimivat myös Laosissa ja Kam-
bodžassa herättäen näillä alueilla nationalistista henkeä Ranskaa ja Rans-
kan tukemia paikallisia hallituksia vastaan.

Navarren ratkaiseva suunnitelma sodan voittamiseksi

Vasemmistopuolueet, joilla tuntui olevan yleinen mielipide tukenaan,
suhtautuivat yhä vihamielisemmin Ranskan loputtomaan sodankäyntiin
Indokiinassa. Etsiessään epätoivoisesti kunniallista ratkaisua Ranskan hal-
litus, sen sijaan että se olisi pyrkinyt kaikin tavoin tukemaan Indokiinassa
taistelevien joukkojen silloista ylipäällikköä, nimitti toukokuun alussa
vuonna 1953 uudeksi komentajaksi, Indokiinan asioissa varsin kokematto-
man miehen, kenraali Henri Navarren.

Palattuaan Pariisiin viisiviikkoiselta perehtymismatkaltaan Indokiinaan
Navarre esitti heinäkuun 24 päivänä 1953 kansalliselle puolustusvalio-
kunnalle¹² (Comité de Défense nationale) laatimansa sotilaallisen suun-
nitelman sodan voittamiseksi Indokiinassa. Suunnitelman mukaan ranska-
laisten joukkojen oli vältettävä koko seuraavan taistelukauden ajan ratkai-
sevia yhteenottoja Vietminhin kanssa ja pyrittävä lisäämään kaikin tavoin
taistelukyökköjen voimakkuutta. Lisäksi oli kehitettävä ranskalaisten jouk-

kojen liikkuvuuskykyä eri puolilla tapahtuvien sissitaistelujen voittamiseksi. Tämän jälkeen voitaisiin keskittää joukot hyökkäysoffensiiviin ja saavuttaa niin merkittäviä voittoja, että vastapuoli olisi pakotettu ryhtymään rauhanneuvotteluihin. Koko suunnitelma perustui lähinnä siihen, että Yhdysvalloilta saataisiin nopeasti sotamateriaalia yhä suuremmassa määrin, jotta pystyttäisiin varustamaan tehokkaasti Indokiinan liittolaisvaltioiden kansalliset armeijat.

Vielä saman vuoden marraskuussa Vietminh keskitti joukkojaan Lai-Chaun alueelle Laosin rajan läheisyyteen ja valmistautui marssimaan Laosin pohjoisosiin. Koska Ranska oli juuri lokakuun 28 päivänä allekirjoittanut Laosin kanssa sopimuksen, missä Ranska sitoutui puolustamaan Laosin koskemattomuutta, Ranska oli pakotettu ryhtymään toimenpiteisiin hyökkäyksen estämiseksi. Suojellakseen Laosin rajaa Navarre alkoi keskittää ranskalaisia joukkoja Dien Bien Phun laaksoon lähelle Laosin rajaa.¹³

Yhdysvaltain mahdollinen interventio

Eisenhowerin hallituksen tullessa valtaan tammikuussa 1953 Yhdysvallat alkoi suhtautua Indokiinassa käytävään sotaan entistä vakavammin, ja sen antama taloudellinen ja materiaallinen apu Ranskalle kasvoi huomattavasti. Välittömästi Korean aselevon jälkeen presidentti Dwight Eisenhower kohdisti amerikkalaisten huomion siihen, kuinka tärkeää länsivalloille oli strategisesti, taloudellisesti sekä poliittisesti estää Indokiinan joutuminen kommunistien käsiin. Eisenhower toivoi jatkuvasti, että Ranska antaisi Indokiinan valtioille todella täydellisen riippumattomuuden ja että Ranskan onnistuisi näin herättää Indokiinan kansallismieliset ainekset taisteluun kommunismia vastaan.

Huolimatta Yhdysvaltain jatkuvasti lisääntyvästä avusta, joka vuoden 1954 alussa vastasi lähes 75 % sodan kokonaiskustannuksista, siitä muodostui yhä raskaampi rasitus Ranskan valtionaloudelle. Sota oli jo maksanut maalle yli kaksi kertaa niin paljon kuin Ranska oli saanut Marshall-apua, ja lisäksi taistelujoukot hupenivat arveluttavassa määrin Indokiinan taistelukentillä. Sotaväsymys sekä kyllästyminen politiikkaan, joka näytti vievän tappiosta tappioon, alkoi saada yliotteen Ranskassa.

Helmikuussa 1954 Ranskan puolustusministeri, René Pleven, ja yleisesikunnan päällikkö, kenraali Paul-Henri Ely, kävivät yhdessä sotilasluonteisella tarkastusmatkalla Indokiinassa ja saapuivat takaisin Pariisiin maaliskuun ensimmäisenä päivänä antaakseen välittömästi selvityksen matkan tuloksista Ranskan hallitukselle ja kansalliselle puolustusvaliokunnalle. Sekä puolustusministeri Plevenin että kenraali Ely'n raportit olivat erittäin pessimistisiä. Heidän käsityksensä mukaan kenraali Navarrella ei ollut

mitään mahdollisuuksia saavuttaa ratkaisevia sotilaallisia voittoja, eikä edes Indokiinan joukkojen huomattava lisäys pystyisi muuttamaan tilannetta ranskalaisten eduksi. Ely'n mielestä oli ainoa mahdollisuus pyrkiä luomaan mahdollisimman edullinen sotilaallinen tilanne Ranskan neuvottelu-aseman parantamiseksi.¹⁴

Maaliskuun puolivälissä kenraali Ely matkusti Ranskan hallituksen valtuuttamana Yhdysvaltoihin tehdäkseen selkoa sotilaallisen tilanteen vakavuudesta Indokiinassa. Samanaikaisesti Yhdysvaltain Pariisiin akkreditoitu suurlähettiläs toimitti Washingtoniin jatkuvia selontekoja Ranskan voimakkaasta sotaväsymyksestä ja ranskalaisten kielteisestä suhtautumisesta sodan jatkamiseen. Hänen mielestään ranskalaiset olivat jo valmiita solmimaan rauhan Indokiinassa käytännöllisesti katsoen millä ehdoilla tahansa.

Ulkoministeri John D u l l e s puhui useaan otteeseen Kommunisti-Kiinan yhä laajempimittaisesta avusta Vietminhille ja varoitti niistä vakavista seurauksista, mihin Kommunisti-Kiinan interventio Indokiinaan aivan ilmeisesti johtaisi. Maaliskuun 29 päivänä Dulles esitti lehtimiehille pitämässään puheessa, että »kommunismiin levittäytyminen Kaakkois-Aasiaan olisi estettävä lännen yhteisillä toimenpiteillä. Tämä merkitsisi epäilemättä suuria riskejä länsivalloille, mutta riskit olisivat nyt, jos toimitaan päättäväisesti, paljon pienempiä kuin muutamien vuosien kuluttua». Joitakin päiviä myöhemmin Dulles esitti Englannin ja Ranskan hallituksille, että Yhdysvallat yhdessä Englannin ja Ranskan kanssa antaisi julistuksen kollektiivisesta toiminnasta Kommunisti-Kiinan intervention estämiseksi Indokiinassa ja samalla ryhtyisivät toimenpiteisiin Kaakkois-Aasian yhteisen puolustuksen järjestämiseksi. Dullesin yritykset saada aikaan yhteistoimintaa kilpistyivät kuitenkin Englannin voimakkaaseen vastustukseen.

Presidentti Eisenhower tuki Dullesin politiikkaa ja korosti useaan otteeseen tilanteen kestättömyyttä Indokiinassa. Tästä oli seurauksena, että kun hallitus huhtikuussa julkaisi sotilaallisen ulkomaanapusuunnitelman, Indokiinan osuus siitä oli lähes kolmasosa.

Yhdysvaltain mahdollinen interventio Indokiinaan oli jo useissa eri yhteyksissä tullut peiteltyä esiin, mutta huhtikuussa Yhdysvaltain Sanomalehdentoimittajain Yhdistyksessä (the American Society of Newspaper Editors) pitämässään puheessa varapresidentti Richard N i x o n esitti, että Yhdysvaltain interventio näytti olevan väistämättömästi edessä. Nixonin lausunto Yhdysvaltain interventiosta herätti välittömästi voimakasta vastusta kongressissa ja lehdistössä. Ulkoministeri Dulles neuvotteli viipymättä presidentti Eisenhowerin kanssa syntyneestä kriitillisestä tilanteesta, ja kolme päivää myöhemmin Dulles ilmoitti, että amerikkalaisten joukkojen lähettäminen Indokiinaan oli varsin epätodennäköistä.¹⁵

Dulles, joka aikaisemmin oli antanut ranskalaisille toiveita Yhdysvaltain ilmavoimien ja merivoimien mahdollisesta avusta Indokiinassa, joutui nyt

vaikeaan asemaan, sillä näytti täysin mahdottomalta saada kongressia suostumaan edes rajoitettuun interventioon. Kongressi katsoi, että riski oli liian suuri, kun oli kysymys sodasta, joka ei koskenut Yhdysvaltain suoraanaisia etuja. Yhdysvallat oli halukas interventioon vain siinä tapauksessa, että muutkin lännen valtiot olisivat tukemassa yritystä, tai että Indokiinan kysymys siirrettäisiin Yhdistyneisiin Kansakuntiin, jonka mahdolliset sanktioimenpiteet tulisivat kysymykseen.

Rauhanneuvotteluja edeltäneet ratkaisevat tapahtumat

Helmikuun 18 päivänä 1954 neljän vallan ulkoministerikokous oli juuri päättynyt. Neljän viikon ajan ulkoministerit olivat neuvotelleet turhaan Saksan yhdistämisestä ja Saksan aseistariisumisesta. Euroopan ongelmat päättyivät jälleen kerran umpikujaan. Sen sijaan Aasian ongelmissa saavutettiin huomattava edistysaskel. Päätettiin pitää Genèvessä 26 päivänä huhtikuuta konferenssi, jossa keskusteltaisiin Korean ja Indokiinan kysymysten ratkaisemisesta. Lisäksi päästiin sopimukseen siitä, että Kiina kutsuttaisiin mukaan Genèven konferenssiin. Ensimmäistä kertaa Indokiinan sodan kohtaloista keskusteltiin vastuullisten korkeimmalla tasolla Berliinissä. Molemmat osapuolet olivat halukkaita neuvottelemaan. Tämä merkitsi jo ratkaisun mahdollisuutta.

Berliinin konferenssin päätös aiheutti Indokiinassa kilpailun sodan voitosta, joka palvelisi poliittisia tarkoitusperiä. Ranskalaiset keskittivät joukkojaan Dien Bien Phun tukikohtaan Laosin rajan läheisyyteen. Vo Nguyen Giap, Vietminhin armeijan päällikkö, jota kiinalaiset tukivat hänen suunnitelmassaan saavuttaa ratkaiseva voitto ranskalaisista, valmistautui heittämään kaikki voimansa tuleen.

Taistelut Dien Bien Phun linnakkeen kohtalosta alkoivat maaliskuun 13 päivänä. Ranskan ylin sodanjohto oli aina toivonut tämänkaltaista ratkaisevaa yhteenottoa, ja kenraali Navarre luotti siihen, että hän kykenisi tuottamaan viholliselle niin raskaita tappioita, että Vietminhin »selkäranka» katkeaisi. Taistelu ei kuitenkaan sujunut ranskalaisten toivomalla tavalla, sillä heillä oli vastassaan sekä mies- että asevoimiltaan musertava ylivoima. Sotilaallinen tilanne muuttui koko ajan tukalammaksi ranskalaisille; tukikohta joutui kauttaaltaan Vietminhin joukkojen saartamaksi, ja puolet tukikohdalle elintärkeästä lentokentästä oli vihollisten käsissä. Huhtikuun 23 päivänä Navarre lähetti hätäsanoman Pariisiin ja ilmoitti, että vain voimakas ilmahyökkäys, jonka Yhdysvallat tekisi lähimmän seitsemänkymmenen kahden tunnin aikana, saattoi pelastaa tilanteen. Ranskan yleisesikunta oli vakuuttunut siitä, että tällaisella ulkopuolisten voimien suorittamalla hyökkäyksellä olisi sen viholliselle aiheuttamien aineellisten vahin-

kojen lisäksi rohkaiseva vaikutus linnoituksen puolustajien ja yleensäkin ranskalaisten sekä alkuausukasjoukkojen mielialaan Indokiinassa.¹⁶

Ulkoministeri Dullesin oli kuitenkin pakko ilmoittaa ranskalaisille, ettei Yhdysvallat voinut osallistua Dien Bien Phun taisteluun, koska presidentillä ei ollut valtaa toimia niin nopeasti ja koska oli täysin selvää, ettei mikään väliintulo voinut enää pelastaa linnoitusta. Lisäksi Englannin kielteinen suhtautuminen Yhdysvaltain interventiopyrkimyksiin oli omiaan lamauttamaan Yhdysvaltain halun puuttua taisteluiden kulkuun. Ranskan täydellinen sotilaallinen romahdus oli väistämättömästi edessä. Dien Bien Phun traaginen symboliikka huipentui Genèveen konferenssin jo alettua ranskalaisten antautumiseen toukokuun 7 päivänä 1954.

Dien Bien Phun viidakkotukikohdan sortuminen oli suuri järkytys emämaan poliitikoille. Ranskan sisäpolitiikka oli ollut jo pitemmän aikaa varsin rikkinäistä. Tästä oli osoituksena muun muassa joulukuussa 1953 tapahtunut presidentin vaali, jolloin jouduttiin suorittamaan 13 äänestystä, ennen kuin Ranskalle saatiin valittua presidentti. Kuusi kuukautta myöhemmin Joseph L a n i e l i n hallitus kaatui Indokiinan politiikkaan. Lanielin kesäkuussa kaatunut hallitus toi valtaan Pierre M e n d è s - F r a n c e n, joka oli radikaalis-sosialistisen puolueen vasemman siiven voimakkaimpia edustajia.¹⁷

Mendès-Francen tullessa pääministeriksi Ranska oli täynnä ongelmia, joista avainasemassa olivat Indokiina sekä EDC-sopimuksen ratifiointi. Sopimuksen ratifiointia lykättiin yhä, sillä Indokiinan kysymyksestä oli tullut myös tämän Euroopan ongelman avain. Mendès-France, jolla oli selvitettyään edellisten hallitusten vyyhdit, keskittyi Indokiinan kysymyksen ratkaisuun. Genèveessä olivat asiat Lanielin hallituksen kaatuessa joutuneet kuolleeseen pisteeseen, ja toiveet siitä, että konferenssi saavuttaisi konkreettisia tuloksia, olivat varsin vähäiset. Mendès-Francen pääteemoina oli, ettei Ranskan eri ongelmia saanut pitää erillisinä ja toisistaan riippumattomina, vaan keskusongelman eri puolina. Keskusongelmana taas oli Ranskan sisäinen ja ulkonainen voima. Hänen mielestään oli ollut järjetöntä yrittää tehdä kaikki yhdellä kertaa: sotia Indokiinassa, luoda armeija, kunnostaa Ranskan tuotantokoneisto ja samalla seurata pitkälle vietyä sosiaalipoliittista ohjelmaa. Tulokset tällaisesta politiikasta olivat osoittautuneet varsin negatiivisiksi.

Mendès-Francen esittämä ohjelma ei ruokkinut Ranskan kansallisylypeyttä, mutta se poikkesi edukseen muista edellisten hallitusten julistuksista. Siinä oli jotain uutta, minkä vuoksi kansa kuunteli sitä. Tuloksena oli, että 18 päivänä kesäkuuta Mendès-France sai kansalliskokouksen luottamuksen. Virkaanastujaispuheessaan Mendès-France »löi vedon», jossa hän lupasi, että jollei Indokiinassa saataisi aikaan aselepoa 20 päivään heinäkuuta mennessä, hänen hallituksensa eroaisi. Mendès-Francen onnis-

tui hälventää Yhdysvaltain epäluulot, ja hänen hallituksensa saavutti varsin lämpimät suhteet Yhdysvaltoihin. Hänen onnistui myös lupauksensa mukaisesti saavuttaa Genèvessä aseleposopimus, jonka ehdot siitäkkin huolimatta, että ne olivat varsin raskaat Ranskalle, olivat huomattavasti edullisemmat, kuin mitä useimmat olivat uskaltaneet odottaa.

Genèven konferenssi

Huhtikuun 26 päivänä alkoi Genèven konferenssi, jonka ensimmäiset päivät kuuluivat täysin Korean kysymyksen parissa. Indokiinan kysymystä ryhdyttiin käsittelemään kaksi päivää Dien Bien Phun tappion jälkeen. Ranskalla oli siis huonoin ajateltavissa oleva neuvotteluasema sotilaallisen tilanteen perusteella, kun Georges Bidault, Ranskan ulkoministeri, esitti aseleposopimusehdotuksen. Kommunistien aselepoehdotus oli varsin jyrkkä. He vaativat kaikkien ranskalaisten poistumista välittömästi Indokiinasta ja demarkaatiolinjaksi 13 leveyspiiriä Vietnamin. Ranskan asemaa neuvotteluissa paransivat kuitenkin Dullesin jatkuvat uhkailut siitä, että pyrittäisiin saamaan aikaan yhteistyössä Englannin kanssa sotilaallinen ratkaisu konferenssin ulkopuolella. Aselepon aikaansaamiseen vaikutti myös huomattavasti Englannin silloisen ulkoministerin Sir Anthony Edenin taitava sovittelu. Konferenssissa Yhdysvallat oli jatkuvasti takalalla. Dulles ei ollut läsnä lainkaan, ja hänen edustajansa varaulkoministeri W. B. Bedell Smith oli välillä poissa Genèvestä. Mendès-Francen osuus aseleposopimuksen aikaansaamiseen oli myös huomattava, mikä käy selvästi ilmi esim. Edenin muistelmista.

Genèven konferenssi noudatti tyjärjestyksessään Berliinin linjaa. Se kokoontui täysistuntoihin, supistettuihin istuntoihin ja yksityisiin huippukokouksiin, jotka olivat epävirallisia. Kun täysistunnoissa ei päästy Indokiinan kysymyksessä eteenpäin, hyväksyttiin Edenin ehdotuksesta 14 päivänä siirtyminen rajoitettuihin istuntoihin, joihin osallistuivat kaikkien valtuuskuntien johtajat vain lähimpien neuvonantajineen. Edenin onnistui taitavasti hoitaa asioita V. M. Molotovin myötävaikutuksella ja saada aikaan periaatteellinen sopimus siitä, että oli pyrittävä aselepoon kaikin keinoin ja lykättävä toistaiseksi Indokiinan valtioiden poliittiset järjestelyt.

Asiasta aloitetut neuvottelut kompastuivat kuitenkin välittömästi Laosin ja Kambodšan kiistakysymykseen, josta Eden kirjoittaa muistelmissaan: »Tšou En-lai ja vähemmässä määrin Molotov kieltäytyivät tunnustamasta, että näiden kahden liittoutuneen valtion tilanne oli erilainen kuin Vietnamin ja vaativat koko Indokiinaa koskevaa ratkaisua.» Eden jatkaa edelleen: »Tämän takana oli tietty suunnitelma. Sotilaallinen tilanne saattoi pakot-

taa meidät tekemään myönnytyksiä kommunisteille Vietnamissa, ja he toivoivat niitä sovellettavan yhtä hyvin Laosiin ja Kambodšaan.»¹⁸

Konferenssin käännekohtaksi muodostui Ranskan pääministerin vaihdos ja Edenin selvitys kesäkuun 14 päivänä siitä, että hän aikoi lähteä Genèveä, elleivät kommunistit modifioineet vaatimuksiaan aselevon suhteen. Asioiden jouduttua tähän tilanteeseen Tšou En-lai halusi tavata yksityisesti Edenin, ja 19 päivänä saatiin aikaan sopimus. Siinä todettiin, että sotilaalliset neuvottelut aselevon muodosta käytäisiin suoraan sotaikäyviin osapuolten välillä, kuitenkin niin, että tuloksista oli tiedotettava Genèveen konferenssille viimeistään heinäkuun 10 päivään mennessä.

Ennen Genèveen neuvottelujen jatkumista Tšou En-lai ja Mendès-France tapasivat toisensa Ranskan Bernissä sijaitsevassa suurlähetystössä ja saavuttivat neuvotteluissaan huomattavia edistysaskeleita.

Ranskan ja Englannin oli tässä vaiheessa hillittävä Yhdysvaltoja. Ulkoministeri Dulles oli jatkuvasti uhannut Amerikan mahdollisella interventiolla, minkä toteutuminen olisi merkinnyt neuvottelujen välitöntä katkeamista. Heinäkuun 11 päivänä syntyi varsin kriittinen tilanne, kun Dulles ilmoitti, ettei Yhdysvallat aio esiintyä hallitustasolla Genèveen neuvottelujen jälleen jatkuessa. Pariisin dramaattisessa konferenssissa saman kuun 13—14 päivänä Mendès-Francen ja Edenin onnistui saada Dulles suostumaan siihen, että hän salli Bedell Smithin palata Genèveen.¹⁹

Heinäkuun 21 päivänä Genèveä allekirjoitettiin Indokiinan aseleposopimuksien viralliset asiakirjat. Yhdysvallat kieltäytyi kuitenkin yhtymästä lopulliseen deklaratioon eikä myöskään katsonut siinä esitettyjen päätösten sitovan itseään. Bedell Smith, joka kiitti konferenssin molempia puheenjohtajia, Edeniä ja Molotovia, näiden väsymättömistä yrityksistä aseleposopimuksien aikaansaamiseksi, esitti Yhdysvaltain virallisen julkilausuman. Siinä Yhdysvallat ilmoitti, että se YK:n peruskirjan toisen artiklan mukaisesti pidättäytyy väkivallalla uhkaamisesta sekä voimakeinojen käytämisestä konferenssin päätösten modifioimiseksi, ts. Yhdysvallat lupautui kunnioittamaan solmittuja sopimuksia. Julkilausumassa todettiin myös, että Yhdysvallat suhtautuisi »syvästi huolestuneena» kaikkeen uuteen aggressioon, joka loukkaisi sopimuksien määräyksiä ja pitäisi niitä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden vakavana uhkana.²⁰

Useimmat amerikkalaiset suhtautuivat hyväksyvästi solmittuihin aseleposopimukseen ja pitivät parempana saavutettua yhteisymmärrystä kuin Yhdysvaltain sekaantumista uuteen sotaan, missä amerikkalaisten elinedut eivät olleet vaakalaudalla. Ulkoministeri Dullesin mielestä yksi Genèveen sopimuksen positiivisia puolia oli se, että konferenssin päätökset edistivät huomattavasti Kambodšan, Laosin ja ns. Etelä-Vietnamin todellista itsenäisyyttä. Yhdysvallat perustikin välittömästi diplomaattiset lähetystöt kunkin kolmen valtion pääkaupunkiin.²¹

Aseleposopimukset ja niiden merkitys Indokiinan kysymyksen ratkaisemiseen

Genèven konferenssin asiakirjat käsittävät kolme sotilaallista sopimusta koskien kutakin Indokiinan valtiota erikseen. Vietnam, suurin kolmesta indokiinalaisesta valtiosta, jaettiin tilapäisesti 17. leveyspiirin lähistöllä kulkevan Song-Ben-Hai-joen uomaa pitkin. Yleiset ja vapaat vaalit oli järjestettävä viimeistään heinäkuun 20 päivänä 1956 maan yhdistämiseksi, ja edellisen vuoden heinäkuussa molempien puolien oli otettava yhteys toisiinsa keskustelua varten vaaleista. Vietnam, Laos ja Kambodša saivat jäädä Ranskan kanssa liittoon unionin puitteissa. Ranskan taloudelliset sekä sivistykselliset edut alueella taattiin. Valtioilla ei ollut lupa kuulua sotilasliittoutumiin, eikä niiden alueille saanut sijoittaa ulkomaisia tukikohtia. Ranskalaiset saivat kuitenkin oikeuden jättää Indokiinaan joukkoja turvaamaan sisäistä järjestystä ja toimimaan kotimaisten armeijojen ohjajina.

Sopimuksen noudattamista valvoivat yhdessä kansainvälisen komission kanssa sekakomissiot, joissa oli yhtä paljon molempien osapuolten edustajia. Kansainvälisen komission oli määrä valvoa myös järjestettäviä vapaita vaaleja.

Länsimaiden lehdistössä syntyi ankara väittely päätösten julkaisemisen jälkeen. Kaikkialla todettiin, että Genèven sopimuksesta oli muodostunut länsimaille ankara tappio. Suurta ihmetystä herätti myös se, mistä syystä kommunistit olivat suostuneet aselepoon tällaisin ehdoin, olivathan he siirtäneet demarkaatiolinjaa 13:nnelta 17:nnelle leveyspiirille ja suostuneet vaaleihin kahden vuoden kuluttua, vaikka tilanne tällä hetkellä oli heille Vietnamissa huomattavasti varmempi, kuin mitä se tulisi olemaan kahden vuoden päästä. Synä, jotka vaikuttivat aseleposopimukseen edullisesti länsimaiden kannalta, oli epäilemättä Sir Anthony Edenin ja Mendès-Francen ansiot konferenssin kuluessa, sekä Amerikan mahtava sotapotentiaali ja lisäksi vastuu mahdollisesta maailmansodan syttymisestä. Kommunisteille tämä oli myös psykologinen keino Aasian itsenäisiä valtioita silmällä pitäen. He halusivat osoittaa kompromissitahtoa maailmalle ja tuoda selvästi esiin, että Yhdysvallat oli epäinhimillinen, koska se vetosi jatkuvasti sotilaalliseen voimaan neuvotteluaseenaan. Toisaalta on arveltu, että Kiina tarvitsi rauhaa sisäpoliittisen rakennustyönsä vuoksi ja että Neuvostoliitto ei halunnut tasapainon Aasiassa järkkävän liiaksi Kiinan hyväksi. Sodan jatkuminen olisi merkinnyt myöskin Ho Tši Minhille jatkuvaa riippuvuussuhdetta Kiinasta ja Kiinalle vastaavasti Neuvostoliitosta.

Genèven konferenssi merkitsi Vietnamin kriisin ensimmäisen vaiheen konkreettista päättymistä. Se saattoi myös Ranskan osalta lopulliseen päätökseen lähes kahdeksan vuotta jatkuneen siirtomaasodan, joka oli maksa-

nut Ranskalle seitsemän miljardia dollaria omia varoja ja neljä miljardia dollaria Yhdysvaltain apua, ja jossa 92 000 miestä Ranskan unionin joukoista oli menettänyt henkensä. Genève'n sopimus maan tilapäisestä kah-tiajaosta ja uusien vaalien jälkeen tapahtuvasta yhdistämisestä ei kuitenkaan merkinnyt Vietnamin sodan todellista loppumista. Se merkitsi vain pientä hengähdystaukoa sodan kuluessa, joka tulevaisuudessa oli jatkuva samalla maaperällä valtion sisäisenä kamppailuna sekä suurvaltojen niin sotilaallisten kuin ideologistenkin voimavarojen temmelyskenttänä.

L Ä H D E V I I T T E E T

- 1 Kobylinski, H., *Problemet Indokina, Världspolitikens dagsfrågor*, Stockholm 1951: 2, s. 4.
- 2 Purcell, V., *Indo-China and the Prospect in South-East Asia, the Year Book of World Affairs*, London 1955, s. 131—132.
- 3 Fleming, D., *The Cold War and Its Origins 1917—1960*, 2 osa, Norwich 1961, s. 669.
- 4 Purcell, mt. s. 134—135.
- 5 *America and a New Asia, the Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Philadelphia 1954, s. 96.
- 6 Battistini, L. H., *The United States and Asia*, New York 1956, s. 299.
- 7 Buttinger, J., *The Smaller Dragon, A Political History of Vietnam*, New York 1958, s. 460.
- 8 Battistini, mt. s. 300.
- 9 Lancaster, D., *The Emancipation of French Indo-China*, London 1961, s. 205—206.
- 10 Masson, A., *Histoire du Vietnam*, Paris 1960, s. 116.
- 11 Käytän jatkuvasti kaikkialla artikkelissa Vietminh-nimitystä, kun on puhe Ho Tši Minhin hallinnosta, vaikka se on terminologisesti epätäsmällistä.
- 12 Kansallisen puolustusvaliokunnan Ranskassa muodostavat tasavallan presidentti (puh.-joht.), pääministeri, puolustusministeri, maavoimien, laivaston ja ilmavoimien valtiosihteerit sekä ne siviiliministerit, joiden toimialaan käsiteltävät kysymykset kuuluvat. Kokouksiin voidaan lisäksi kutsua neuvonantajia hallituksen ulkopuolelta, tavallisimmin esikuntapäälliköitä. Näillä ei kuitenkaan ole äänivaltaa.
- 13 Masson, mt., s. 117—118.
- 14 Lacouture, J. — Devillers, Ph., *La Fin d'une Guerre*, Paris 1960, s. 59—63.
- 15 Davids, J., *America and the World of Our Time*, New York 1960, s. 489—490.
- 16 Eden, A., *Noidankehä (Muistelmat)*, Hämeenlinna 1960, s. 116—118.
- 17 Fauvet, J., *La IVe République*, Paris 1958, s. 259.
- 18 Eden, mt. s. 136—137.
- 19 Lancaster, mt. s. 333.
- 20 Hammer, E., *The Struggle for Indochina continues*, New York 1955, s. 13.
- 21 Bemis, S., *American Foreign Policy and Diplomacy*, New York 1959, s. 644.